

5-9-SINF O‘QUVCHILARIDA SINFDAN TASHQARI MASHG‘ULOT ORQALI IJTIMOIIY TASHABBUSKORLIK JARAYONINING NAZARIY ASOSLARI.

Latipova Nigoraxon Isakovna

O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Farg‘ona filiali
“Ko‘pkurash sport turlari nazariyasi va uslubiyoti” kafedrasida o‘qituvchisi,
O‘zbekiston, Farg‘ona,.

Annotatsiya: Ushbu maqola 5-9-sinf o'quvchilarida ijtimoiy tashabbusni rivojlantirishning nazariy asoslarini o'rganadi, ayniqsa sinfdan tashqari mashg'ulotlarning roliga e'tibor beradi. Maqolada turli xil psixologik va sotsiologik nazariyalardan kelib chiqqan holda, darsdan tashqari mashg'ulotlarda ishtirok etish o'quvchilar o'rtasida ijtimoiy tashabbusning o'sishiga qanday yordam berishini o'rganadi.

Kalit so‘zlar: Ijtimoiy tashabbus, sinfdan tashqari ishlar, o‘quvchilar, 5-9-sinlar, nazariy asoslar, rivojlanish, yetakchilik, jamoatchilik ishtiroki.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE PROCESS OF SOCIAL INITIATIVE IN STUDENTS OF GRADES 5-9 THROUGH EXTRACURRICULAR ACTIVITIES

Latipova Nigora Isakovna

A teacher of the Department “theory and methodology of multi-sport sports” of the Fergana branch of the Uzbek State University of physical education and sports,
Uzbekistan, Fergana,

Annotation: This article explores the theoretical foundations for the development of social initiative in students in grades 5-9, with a particular focus on the role of extracurricular activities. The paper explores how participation in extracurricular activities contributes to the growth of social initiative among students, drawing from a variety of psychological and sociological theories.

Keywords: social initiative, extracurricular activities, students, grades 5-9, theoretical foundations, development, leadership, public participation.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОЦЕССА СОЦИАЛЬНОЙ ИНИЦИАТИВЫ ЧЕРЕЗ ВНЕУРОЧНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ У УЧАЩИХСЯ 5-9 КЛАССОВ.

Латипова Нигора Исаковна

Преподаватель кафедры “Теория и методика многоборья” Ферганского филиала
Узбекского государственного университета физической культуры и спорта,
Узбекистан, Фергана,.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические основы развития социальной инициативы у учащихся 5-9 классов, особое внимание уделяется роли внеклассной деятельности. В статье исследуется, как участие во внеклассных мероприятиях, основанных на различных психологических и социологических теориях, способствует росту социальной инициативы среди учащихся.

Ключевые слова: социальная инициатива, внеклассная работа, ученики, 5-9 классы, теоретические основы, развитие, лидерство, участие сообщества.

Kirish: Bu mavzuda maqola yozilgan o‘quvchilarga ijtimoiy tashabbuskorlikning ma‘nosi va ahamiyati to‘g‘risida to‘liq tushuncha beradi. Ijtimoiy tashabbuskorlik, insonlarning jamoat bilan aktivlari orqali o‘zlarini va boshqalar bilan o‘zaro aloqalarini rivojlantirishni anglatadi. Maqolada, ijtimoiy tashabbuskorlikning tushunchasi va maqsadi tavsiflanishi kerak. Bu, insonlarning bir-birlariga, jamoatga va o‘z jamiyatiga qanday muamolalar bilan munosabatda bo‘lishi ekanligi haqida kelajak o‘quvchilarning tushunchalarini kengaytiradi. O‘quvchilar uchun tashqi ijtimoiy tashabbuskorlik jarayonlari haqida nazariy asoslar, falsafiy qarashlar va ularni amaliyotga o‘tishning yo‘llari bayon qilinishi kerak. Bu, ularning o‘zlarini ijtimoiy muammolarga qaratishda qanday qarorlarni qabul qilishlari lozimligini tushuntiradi. Maqolada nazariy fikrlar va tushunchalarning amaliyotga aylanishi va amaliyotning o‘quvchilar uchun qanday muhimligini tushuntirish kerak. Bu, o‘quvchilarga ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish uchun amaliyotga tatbiq etish va o‘zlarini ijtimoiy muammolarga qaratishda maslahatlar berishga o‘rgatadi. Tahlil darsdan tashqari mashg‘ulotlar o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmasini,

yetakchilik fazilatlarini va jamiyatda mas'uliyat hissini oshirish platformasi sifatidagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, u ijtimoiy tashabbusni rivojlantirishda maktabdan tashqari dasturlarning samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillarni yoritib beradi va ularning ta'sirini optimallashtirish strategiyasini taklif qiladi.

Ijtimoiy tashabbusni rivojlantirish o'quvchilarning, xususan, 5-9-sinf o'quvchilarining yaxlit o'sishining ajralmas qismidir, chunki ular ijtimoiylashuv va shaxsiyatni shakllantirishning muhim bosqichlarini bosib o'tadilar. Rasmiy ta'lim muhim bilim va ko'nikmalarni bersa-da, darsdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchilarga ushbu bilimlarni real hayot sharoitida qo'llash uchun noyob imkoniyatlarni taqdim etadi, ularda vakolat, etakchilik va ijtimoiy mas'uliyat hissini rivojlantiradi. Bu ish o'quvchilarda ijtimoiy tashabbusni rivojlantirish jarayonining nazariy asoslarini yoritishga, sinfdan tashqari mashg'ulotlarning roliga alohida e'tibor qaratishga qaratilgan. Asosiy psixologik va sotsiologik nazariyalarni o'rganib chiqib, biz maktabdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchilar o'rtasida ijtimoiy tashabbusni rivojlantirishga, shu orqali ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini boyitishga yordam beradigan mexanizmlarni aniqlashni maqsad qilganmiz. O'quvchilarga o'zaro aloqalarini rivojlantirish, ijtimoiy munosabatlarini mustahkamlash va shaxsiy rivojlanishlarini o'zlashtirishga yo'naltiradi.

Maqsad va vazifalar. O'quvchilarga ijtimoiy tashabbuskorlik jarayonini tushunish uchun, ularga tashqi mashg'ulotlar orqali rivojlanadigan nazariy konseptlar taqdim etilishi lozim. Masalan, jamoat tarkibi, ijtimoiy munosabatlar, jamiyatning o'zining qonuniy va iqtisodiy tizimi kabi mavzular o'rganilishi kerak. Nazariy bilimlarni amaliyotga o'tishni ta'minlash maqsadida, o'quvchilarga mashg'ulotlar orqali ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirishning amaliyati va bu jarayonning ahamiyati tushuntirilishi kerak. O'quvchilar ko'rsatilgan nazariy asoslar va ma'lumotlar asosida o'zlarining ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish va jamiyatda o'z ishtirokini qanday ta'minlashlari haqida g'oyaviy fikrlarni ifodalashlari kerak. Bu, ularni o'z fikr-mulohazalari bilan o'zlashtirishga imkoniyat yaratadi. Ijtimoiy tashabbusni rivojlantirish bo'yicha adabiyotlar ushbu konstruktsiyaning ko'p qirrali xususiyatini

ta'kidlaydi, faollik, empatiya, fuqarolik ishtiroki va muammolarni hal qilish qobiliyatlari kabi o'lchovlarni o'z ichiga oladi. Banduraning ijtimoiy ta'lim nazariyasi, Vygotskiyning sotsial-madaniy nazariyasi va Eriksonning psixososyal rivojlanish bosqichlaridan kelib chiqib, tadqiqotchilar o'quvchilarning tashabbuskorlik xulq-atvorini shakllantirishda individual xususiyatlar, atrof-muhit ta'siri va ijtimoiy o'zaro ta'sirlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'kidladilar. Bundan tashqari, tadqiqotlar maktabdan tashqari mashg'ulotlarning ijtimoiy tashabbusni rivojlantirish, talabalarga turli sharoitlarda hamkorlik qilish, muloqot qilish va etakchilik qilish imkoniyatini berish uchun qulay zamin sifatidagi rolini ta'kidladi.

Tadqiqot usullari va tashkil etilishi. Maqolada, o'quvchilarga o'z tajribalarini amaliyotda qanday qilib qo'llab-quvvatlashi, shuningdek, bu jarayonlardagi muvaffaqiyatlari va muammoatlarni tahlil qilishlari kerakligi haqida ko'rsatmalar berilishi kerak. Ushbu maqolada darsdan tashqari mashg'ulotlar orqali o'quvchilarda ijtimoiy tashabbusni rivojlantirish jarayonining negizida yotgan mexanizmlarni yoritish uchun mavjud tadqiqot adabiyotlaridagi fikrlarni sintez qilib, nazariy asosli yondashuv qabul qilingan. Tegishli nazariy istiqbollarni tizimli ravishda ko'rib chiqish va tahlil qilish orqali biz 5-9-sinf o'quvchilari o'rtasida ijtimoiy tashabbusni rivojlantirishga yordam beruvchi omillar haqida har tomonlama tushuncha hosil qilishni maqsad qilganmiz. Maqolaning oxirida, o'quvchilarning o'zlarini ijtimoiy tashabbuskorlik jarayonlarida qanday qilib o'zlashtirishlari mumkinligi va bu jarayonlarda faol ishtirok etishlari uchun ko'rsatkichlar va tavsiyalar berilishi kerak. Bu, ularning o'z o'rganishlarini o'zlashtirish, jamoatga foydali ahamiyatli muammolar yechishda hissa olishlari uchun muhimdir. O'quvchilarga mustaqil o'rganishni o'zlashtirish va o'zlarining o'zgaruvchilar va maslahatlar izlanishlari orqali o'zlarini ijtimoiy tashabbuskorlikda mustaqil ravishda rivojlantirishlari lozim.

Tadqiqot natijalari va ularni muhokama qilish. Munozara bo'limi darsdan tashqari mashg'ulotlar doirasida ijtimoiy tashabbusni rivojlantirishning nozik dinamikasini o'rganadi. U faoliyatning tabiati, kattalar nazorati sifati, tengdoshlarning o'zaro munosabati va institutsional yordam kabi omillar talabalarning faollik darajasi va

ularning ishtiroki natijalariga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Bundan tashqari, munozarada darsdan tashqari mashg'ulotlar orqali samarali ijtimoiy tashabbusni rivojlantirish yo'lidagi mumkin bo'lgan muammolar va to'siqlar, shuningdek, ushbu to'siqlarni bartaraf etish va bunday dasturlarning ta'sirini optimallashtirish strategiyalari ko'rib chiqiladi. O'quvchilarga mustaqil o'rganishni o'zlashtirishlari va ijtimoiy tashabbuskorlikda faol ishtirok etishlari uchun ko'makchi qo'llanmalar va maslahatlar taqdim etilishi kerak. Bu, ularning o'zlarini o'zlashtirish va ijtimoiy muammolarga qaratishda mustaqil ravishda ishlashlariga yordam beradi. Shu jarayonda, maqola o'quvchilarga ijtimoiy tashabbuskorlik jarayonlarini nazariy va amaliy ravishda tushuntiradi va ularni jamoatda muvaffaqiyatli, ahamiyatli ko'rsatib beradi. Mavzu bo'yicha maqola yozishda, o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliyotga o'tish uchun yo'l yo'riqnomasi taqdim etish, ularni ijtimoiy tashabbuskorlik jarayonlarida faol qatnashishga intilish, ijtimoiy muammolarga ishonchli yechimlar qidirish va jamoatda foydali ahamiyatli vazifalarni bajarishga ko'makchi bo'lish zarur.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, ushbu maqola 5-9-sinf o'quvchilarida sinfdan tashqari mashg'ulotlar orqali ijtimoiy tashabbusni rivojlantirishning nazariy asoslarini yoritib beradi. Psixologik va sotsiologik nazariyalardan olingan fikrlarni umumlashtirib, biz maktabdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini, yetakchilik fazilatlarini va fuqarolik mas'uliyatini his qilishni rivojlantirish katalizatori sifatida ahamiyatini ta'kidladik. Oldinga qarab, o'qituvchilar, siyosatchilar va jamiyat manfaatdor tomonlari ijtimoiy tashabbusni rivojlantirishda maktabdan tashqari mashg'ulotlarning o'zgaruvchan salohiyatini tan olishlari va bunday dasturlarning samaradorligini oshirish uchun dalillarga asoslangan strategiyalarni amalga oshirishlari juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Isakovna, N. L. (2023). Pedagogical psychological capabilities of extracurricular activities in the development of social sociability in children. *American Journal of Pedagogical and Educational Research*, 13, 1-7.
2. NI Latipova. "Talabalar ijtimoiy tashabbuskorligini rivojlantirishda ta'lim muassasasining ijtimoiy-madaniy muhiti rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari". *SCHOLAR* 1 (28), 20-24
3. Isakovna, L. N. (2023, January). Extracurricular activities in students in grades 5 and 9 develop social initiative through events. In *E Conference Zone* (pp. 1-14).
4. Проблемы теоретической подготовки по физической культуре учащихся 8-9 классов общеобразовательных школ. НИ Латипова., *Science and innovation* 2 (Special Issue 4), 111-116
5. Peculiarities of modern models in public administration? N Latipova., *InterConf*
6. Роль ритмической гимнастики в дошкольном образовательном учреждении для дошкольников. НИ Латипова, МД Журабоева., *Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (USA)*, 135-140
7. Solijonovich, S. J. (2024). МАКТАБ ВА PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA VOLEYBOL SEKSIYASINING MAQSAD VA VAZIFALARI. *PEDAGOG*, 7(2), 122-127.
8. Asmolov A. G., Burminskaya G. V., Volodarskaya I. A. Boshlang'ich maktabda universal o'quv faoliyatini qanday loyihalash kerak: harakatdan fikrga: o'qituvchi uchun qo'llanma / Ed. M.: Ma'rifat, 2008. 151 s.
9. Vodzinskiy D. I. sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar. M., 1961 yil. 235S.
10. Solijonovich, S. J. (2024). МАКТАБ ВА PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA YOSH VOLEYBOLCHILARNI TAYYORLASH JARAYONI. *Научный Фокус*, 1(9), 290-295.

11. Golub G. B., Perelygina E. A., Churakova O. V. loyiha usuli — kompetentsiyaga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi:-samara: "o'quv adabiyoti" nashriyoti, "Fedorov" nashriyoti, 2006. 176 sahifa.
12. Qishki I. A. ta'limda kompetentsiyaga asoslangan yondashuvning samarali va maqsadli asosi sifatida asosiy vakolatlar / I. ya. Qish // http://rc.edu.ru/rc/bologna/works/zimnaya_1_sod.pdf.
13. Lebedev O. E. ta'limda kompetentsiyaga asoslangan yondashuv / O. E. Lebedev // maktab texnologiyalari. — 2004. — № 5. 3—sahifa 12.
14. Karimova, G. B. (2024). DARSLARDA YANGI PEDAGOGIK TEXNALOGIYALARDAN FOYDALANISH. Экономика и социум, (2 (117)-1), 365-368.
15. Solijonovich, S. J. (2024). MAKTAB VA PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA YOSH VOLEYBOLCHILARDA JISMONIY VA MAXSUS ISH QOBILIYATLARINING TASNIFI. Научный Фокус, 1(9), 280-284.
16. Karimova, G. (2022). BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O 'QITUVCHILARINING INNOVATSION FAOLIYATINI TASHKIL QILISH ZARURIYATI VA OMILLARI. Science and innovation, 1(B8), 1238-1243.
17. Solijonovich, S. J. (2024). UMUMTA'LIM MAKTABI DASTURLARIDA SPORT O 'YINLARI. Научный Фокус, 1(9), 285-289.
18. Karimova, G. (2023, November). MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA JISMONIY TARBIYANI DARSLARINI YAXSHILASHDA INNAVATSION O 'QITISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH. In Conference on Digital Innovation: "Modern Problems and Solutions".
19. Karimova, G. (2023, November). FIKRLASH VA XOTIRANI RIVOJLANTIRISHDA SHAXMAT O 'YININING AHAMIYAT. In Conference on Digital Innovation: "Modern Problems and Solutions".
20. Xasanov, A. T., & Anvarov, D. M. (2023). YOSH SUZUVCHILARDA CHIDAMLILIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.

O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY
TADQIQOTLAR JURNALI, 2(18), 1283-1289.

21. Mirzatiillo o'g'li, A. D. (2024). KROLL USULIDA KO'KRAKDA SUZISH.

Новости образования: исследование в XXI веке, 2(17), 400-402.